

AT VÆRE ELLER IKKE AT VÆRE

LANDDISTRIKTER I BEVÆGELSE

CENTER FOR FORSKNING OG UDVIKLING I LANDDISTRIKTER

FORORD

“At være eller ikke at være - landdistrikter i bevægelse” er lavet for at give interesserede et hurtigt indblik i ny viden om landdistrikternes udvikling. Den er nummer to i en række, hvor vi fra CFUL gengiver resultater fra egne undersøgelser. Hvor den første, 'Landdistrikter i Danmark – i nye tider', tog udgangspunkt i nogle af CFULs første projekter, gengiver denne nogle resultater fra de senere.

Det er fortsat vores indtryk, at langt de fleste har følelser for og meninger om landdistrikter. Men samtidig finder vi et behov for mere viden om, hvad der foregår eller måske kunne foregå dér.

I mange år har landdistrikternes udvikling i Danmark ikke været nær så problemfyldt som i mange andre lande. Den tid ser nu ud til at være omme, i hvert tilfælde for landdistrikter i udkantsområder. Strukturreformen står for døren og med den stilles også spørgsmål til, hvordan landdistrikterne tilgodeses. EU's landbrugs-politik lægges om, hvor støtte i højere grad skal gå til landdistrikterne frem for primært at være produktionsstøtte til landmændene. Det er nye,

store dagsordener, som kan vende op og ned på forholdene. Mere end nogensinde er det derfor også vigtigt at vide, hvor man står i landdistrikterne, hvor man vil hen, og hvem der kan eller skal gøre noget. Det tager vi fat i, uden dog at foregive at komme omkring det hele eller kende alle svarene.

Det har været muligt at lave bogen, fordi vi har fået støtte til den af Indenrigs- og Sundhedsministeriets informationsmidler. I forbindelse med dens tilblivelse har vi fået lidt hjælp til skrivningen af journalist Anita Lillevang, og Gerhard Hammel har hjulpet med illustrationerne. Det skal I have tak for.

Vi håber, at læsere kan få udbytte ved at læse artiklerne, som de er. Men også at man vil gå videre, bl.a. ved at opsøge vore hjemmesider og dér bl.a. finde vore publikationer: www.cful.dk og www.leader.dk. Alle er også velkomne til at henvende sig direkte til os.

Hanne W. Tanvig
Centerleder

HVAD ER ET LANDDISTRIKT ?

Af Hanne W. Tanvig

Der var engang, hvor landbruget beskæftigede og befolkede de danske landdistrikter, og hvor bønderne producerede mad til bybefolkningen. Dengang var det ikke svært at finde ud af, hvad et landdistrikt var. Det var bestemt af landbruget og var meget forskellig fra byerne og livet dér. Mon ikke mange stadig tror, det hænger sådan sammen? Guldaldermalerierne og de pastorale landskaber er kønne, og vores indre øje vil gerne hvile på dem. Men vi, der beskæftiger os med landdistrikterne af i dag, kan konstatere, at de er blevet meget mere komplicerede at beskrive og forstå. Måske er det årsagen til, at der anvendes et virvar af definitioner. Så mange, at det i sig selv kan være en grund til, at landdistriktsudvikling for tiden står svagt på det politiske landkort. Det ønsker CFUL at gøre noget ved.

Landdistrikter - spørgsmål om tal og fysik eller oplevelser og identitet?

De mest almindelige definitioner handler om befolkningstal. Hos Danmarks Statistik er landdistrikterne f.eks. den del af landet, som ligger uden for sammenhængende bebyggelser med flere end 200 indbyggere. Selv om det stort set er, hvad man kalder det åbne land, inkluderer det faktisk ca. 15% af den danske befolkning. Andre steder, f. eks. i Land-

distriktsprogrammet, definerer man, at der i landdistrikter også kan ligge byer på op til 3.000 indbyggere. Så bor mindst 40% af den danske befolkning i et landdistrikt. Grænsen ved de 3.000 indbyggere bruges også i forbindelse med begrebet "landkommuner", idet en landkommunes største by ikke må overstige dette indbyggertal, defineret af bl.a. Indenrigs- og Sundhedsministeriet. Beliggenheden kan føre til andre grænsedragninger. F.eks. skelnes der ofte mellem landkommuner

og udkantskommuner eller mellem landdistrikter og udkantsområder. Forskellene defineres af afstanden til en større by. Når afstanden iflg. Indenrigs- og Sundhedsministeriet er på mere end 40 km, taler vi om en udkantskommune.

Nogle EU-støtteordninger udpeger forskellige landdistrikter som støtteberettigede ud fra socio-økonomiske forhold. Det er f. eks. Mål 2 områder, Interregområder og områder, hvor der er mulighed for LEADER aktiviteter. Disse områder kan opnå støtte til specifikke formål. På dansk grund har Den regionale Vækststrategi udpeget nogle udkantsområder til at nyde særlig støtte. De pågældende områder er i øvrigt geografisk ret små.

I den fysiske planlægning anvendes begreber som ”det åbne land” og ”landzoner”. Nu handler det om arealanvendelse, hvor det åbne land og landzonen navnlig er bestemt til landbrugsformål og andre formål end byudvikling. I landbrugskredse opfattes landdistrikter uden videre som dér, hvor landbruget er og/eller skal udvikles. Måske kan der være plads til en lille landsby og dens indbyg-

gere for trivslens skyld. For mange andre er landdistrikter slet ikke noget, der kan og skal sættes tal på. Det er noget ”man bare ved, når man er der”; dér hvor byen hører op, og et andet slags liv leves. Det er også dér, hvor lokal identitet er vigtigt, hvor nærhed og folkeligt engagement er i centrum, ofte udtrykt som en reaktion eller en slags modmagt. Dermed bliver landdistrikter til foreningslivets og ildsjælenes Mekka.

Landdistrikterne - fra et diffust ståsted til øget fokus

De fleste af ovenstående bud på, hvad der bestemmer et landdistrikt, er noget andet end selve landdistriktet og dets indbyggere, eller landdistriktet set som et lokalsamfund. Det er i stedet f.eks. det område, som er tilbage, når byer er identificeret; dér hvor landbruget har særlige rettigheder; dér hvor man kan få støtte; eller dér hvor man lægger afstand til at være bybo. Skal landdistrikternes udvikling stå mere centralt i politik og handling, kræves en bedre afklaring af landdistrikterne som samfund, hvad der findes og foregår og

dermed en afklaring af problemstillinger, behov og muligheder.

CFUL har udviklet en model, som kan bruges til at opnå mere indsigt i land-distrikterne i nutidens samfund. Den tager udgangspunkt i en række regionale udviklingsteorier. De handler alle om, at (landlige) lokalsamfund får større mulighed for udvikling uafhængigt af nabosamfundene, samtidig med at de også integreres mere og mere i den helt store geografi.

Den globale økonomis udvikling medfører en ny rumlig arbejdsdeling, hvor land-distrikterne såvel som andre distrikter kan få nye roller. De bliver delsystemer i det store globale system og kan i teorien få mere med den anden side af kloden at gøre end med den nærmeste by, i det mindste erhvervsmæssigt.

Nogle lokalsamfund er præget af vækst og dynamik, mens andre taber pusten. Den afgørende forskel er, om lokalsamfundet selv kan skabe og fastholde udvikling og kan agere i og bruge mulighederne fra den store omverden. Et lokalsamfund,

der alene eksisterer på udefrakommende vilkår eller støtte, er dømt til at miste sin status som "samfund" eller vil blive ramt af afvikling. At mange af samfundene ligger i udkantsområder betyder selvfølgelig, at de også har historisk bestemte odds imod sig. Men selv på det stadium har de unikke muligheder - blot folk lokalt forstår at bruge dem.

Et lokalsamfund består af tre elementer:

1. Det fysiske rum med et sæt af strukturer (landskab, bygninger, infrastruktur)
2. De økonomiske aktører eller mere konkret erhvervslivet (virksomheder, arbejdspladser)
3. Det civile samfund (folk, sociale og kulturelle forhold)

Når folk og erhvervsliv forstår at spille sammen lokalt og samtidig bruge de særlige muligheder, der findes lokalt - ofte en spændende beliggenhed - finder vi en endogent (indre) bestemt udvikling.

Når denne udvikling fastholdes og fører til vækst, er det også et resultat af lokalsamfundets evne til at bruge omverdenen. Viden og ressourcer trækkes ind og anvendes i lokalsamfundene, og det lykkes at markedsføre lokalsamfundets ”produkter” eksogent (udadtil), så der mindst er balance mellem input og output.

Landlige lokalsamfund er naturligvis forskellige i udstrækning, men der er ingen tvivl om, at de lokale aktører selv ved, hvor grænsen går. For os er det deres indre dynamik eller mulighed for at stimulere denne, som skal mere frem i lyset.

Hver for sig og samlet set vil de landlige lokalsamfund i så fald få meget større gennemslagskraft.

Figur 1. Et lokalsamfund

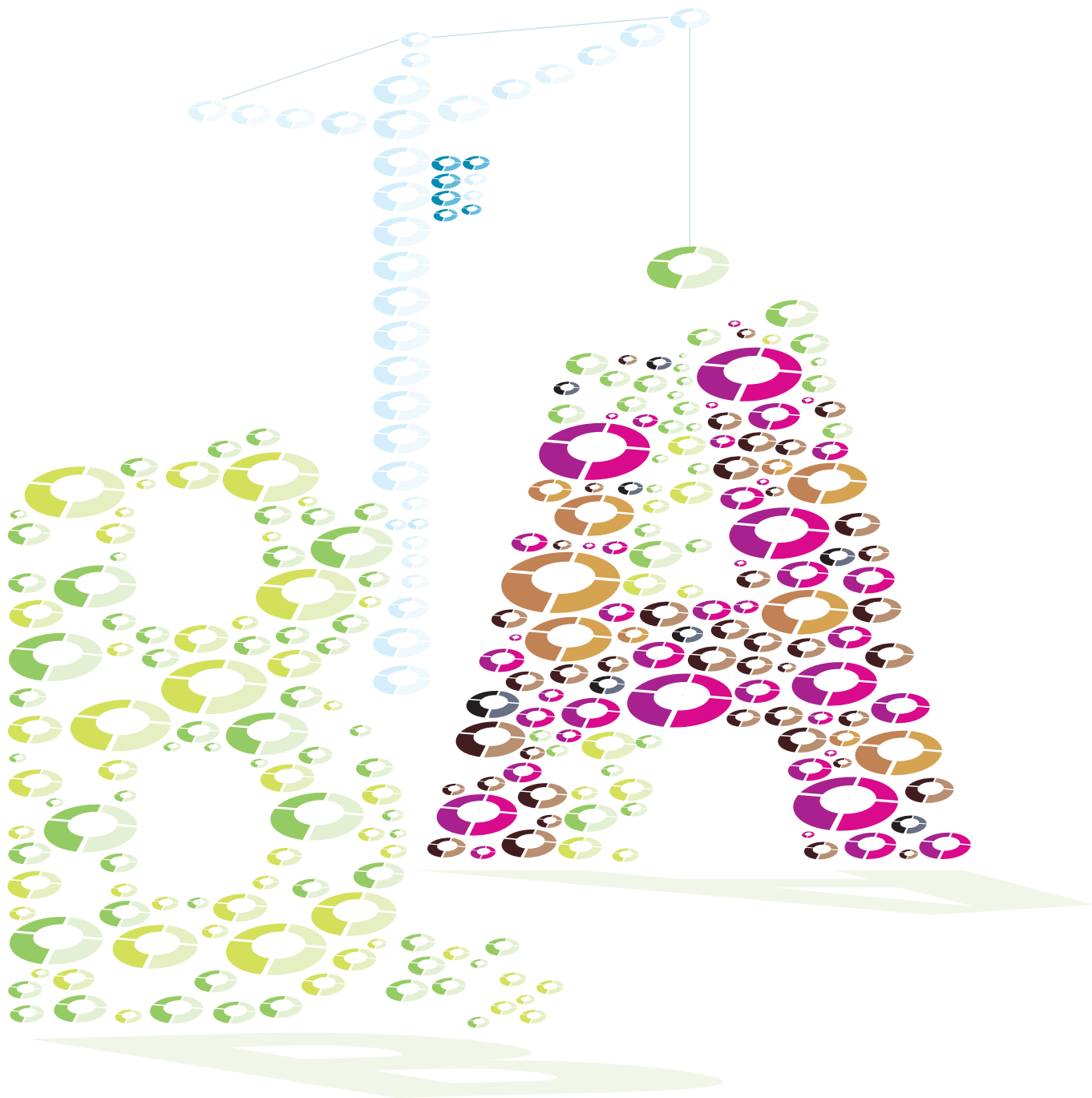

“At være eller ikke at være – landdistrikter i bevægelse” er et debatindlæg. Vi fra CFUL har masser af viden fra vore mange undersøgelser og aktiviteter rundt om. Vi har også mange nye spørgsmål. Samlet set finder vi, at landdistrikternes udvikling vil blive et større spørgsmål til os alle. Hvor står de? Hvad vil de kunne blive til? Hvem kan og skal gøre noget? Globaliseringen, Strukturreformen og EU's nye landbrugs- og landdistriktspolitik vil under alle omstændigheder kræve svar på spørgsmålene. Bogen henvender sig til alle med interesse for at deltage i debatten.

CENTER FOR
FORSKNING OG UDVIKLING
I LANDDISTRIKTER

Niels Bohrs Vej 9 • 6700 Esbjerg
www.cful.dk

LANDDISTRIKTERNE OG DET NYE KOMMUNALE LANDKORT

Af Hanne W. Tanvig

Landdistrikter rummer mange muligheder for udvikling - til hele samfundets bedste. Men der er forskel på deres muligheder, afhængigt af om de ligger i A eller B Danmark. I arbejdet med kommunalreformen frem til beslutningerne om den kommende struktur var landdistrikterne og delingen i A og B Danmark gået i glemmebogen. På falderebet dukkede de op, men på en måde, hvor det fortsat er usikkert, hvad der vil ske. Under alle omstændigheder indebærer den nye struktur i sig selv et meget større behov for at gøre noget, for tabet af lokale, offentlige arbejdspladser i de tyndt befolkede områder vil blive mærkbart.

A og B Danmarks landdistrikter

Udviklingen nu om dage foregår i og omkring de største byer og især østpå i Danmark. Det er ikke primært et spørgsmål om størrelser, men om sammensætning af erhverv og arbejdsmarked, der afgør forskellene mellem A og B Danmark.

I vækstområderne, A Danmark, er det de videnbaserede erhverv, som trækker læsset. De findes dér, hvor nøglemedarbejderne helst vil bo. Det er typisk folk med akademisk uddannelse, som efter endt

uddannelse foretrækker at blive boende i videnmiljøerne og i nærheden af venner og ligesindede. En selvforstærkende proces er godt i gang. A Danmark har landdistrikter, nemlig områderne inden for pendlingsafstand af de økonomiske vækstopoler. De udvikler sig imidlertid mere og mere som forstæder, når vi ser på, hvordan livet leves. Vi kender alle de lange køer ved indfaldsvejene til og fra storbyerne, men også landskaber fyldt med nye eller restaurerede huse og ejendomme, mange heste og et miljø, som ikke ligner de gamle landsbyer ret meget mere. Her er

der masser af konfliktmuligheder mellem de store svinefarme og tilflytterne fra byerne.

I B Danmark har vi til gengæld tidligere tiders væksterhverv, nemlig fremstillingsvirksomhederne eller industrien. De har alvorlige problemer i konkurrencen med lavtlønslande, og arbejdspladserne forsvinder. Mange bosiddende i B Danmark har så langt til A Danmark, at løsningen for dem ikke bare er at pendle til et nyt job dér. Mange har heller ikke de kvalifikationer, som A Danmarks erhverv kræver, med mindre det er lavtlønnede serviceerhverv, som folk næppe har råd til at pendle langt efter. Når vi er uden for pendlingsafstand til A Danmark, kan vi tale om udkantsområder. Her falder antallet af arbejdspladser, de mest ressourcestærke folk flytter væk, indkomstniveauet og den lokale økonomi følger med nedad. Det er op ad bakke, hvis der skal sættes udvikling på dagsordenen.

Vi står altså med to vidt forskellige typer landdistrikter: områder med præg af at være forstæder til de største byer og områder med afviklingstendens. Det ene

sted kan der stilles spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i en fortsat forstadsudvikling, hvis man ønsker, at landdistrikterne skal have en egen identitet. Det andet sted handler det især om nogle regionale saltvandsindsprøjtninger, der kan sikre et nyt grundlag for den lokale udvikling i både land og by.

Velfærdsstaten og kommunalreformen

At vi i Danmark skal opleve så store regionale forskelle, ville vi have forsvoret for få år tilbage. Takket være den danske velfærdsstatsmodel har det i de sidste årtier været et kendetegn, at forskelle på folks levevilkår og økonomi blev mindre og mindre, også mellem regionerne. Staten har på alle niveauer bevidst arbejdet for sikring af ligelig udvikling. Det være sig ved at udbygge service og infrastruktur i det decentrale Danmark eller ved at udligne økonomiske forskelle.

Noget af det mest betydningsfulde bag denne udjævning har været kommunalreformen fra 1970. Reformen bevirkede, at der i enhver krog af landet blev etableret enheder, som kunne sikre lokalom-

rådernes udvikling - så tæt på borgerne, at de samtidig kunne sætte lokale fingeraftryk på beslutninger. Måden at indrette det offentlige samfund på var også en hovedårsag til, at industri og andre erhverv kunne etablere og udvikle sig i den del af Danmark, der ellers ville være lagt øde efter landbrugets rationaliseringer og afgivelse af beskæftigelse. Det nuværende B Danmark blev altså tilgodeset dengang.

I den forbindelse skal det ikke glemmes, at 1970-kommunalreformen også førte til etableringen af et meget stort antal offentlige arbejdspladser, selv i de mest tyndt befolkede områder. Heraf rigtig mange til kvinderne og til folk med akademisk uddannelse. Med stor sikkerhed vil mange af disse lokale offentlige arbejdspladser forsvinde især fra udkantsområderne med den nye kommunalreform. Der vil blive skubbet til det læs, som i forvejen er ved at vælte.

Det ser i skrivende stund ud til at ende med godt 100 nye kommuner af meget varierende størrelse. Langt hovedparten af de mindste kommuner forsvinder fra

landkortet. Det er besluttet at nedlægge amterne og i stedet etablere fem regioner. Flere af de amtslige enheder er også beliggende i udkantsområder. Det gælder f.eks. Ribe, Ringkøbing, Storstrøms og Sønderjyllands amter med de mange arbejdspladser og aktiviteter, de har affødt dér, typisk i mindre bysamfund.

Et er strukturen, et andet politik og opgaver. Det så længe ud til, at landdistrikter og udkantsområder overhovedet ikke indgik i overvejelserne; men på falderebet kom de dog til at indgå i forliget. Det er uklart, om og hvem der i givet fald skal sikre vilkår i B-landdistrikter, så de får mulighed som A Danmarks. Det mest afklarede er, at de regionale udviklingsplaner skal rumme planer for landdistrikternes og udkantsområdernes udvikling, men det er ikke afklaret, hvem der skal sikre den udvikling. Måske er det vækstforaene i hver region, der skal tage stilling til f.eks. anvendelsen af EU's midler til landdistriktsudvikling? I Landdistriktsredegørelse 2004 fremføres samtidig, at "lokal landdistriktspolitik" er en kommunal opgave, hvor man kunne ønske sig en nærmere sammenhæng til

fordelingsspørgsmålet. Kommunerne skal desuden sammen med staten forestå den fysiske planlægning og den primære indsats inden for natur og miljø, hvor regionerne så spiller en mindre rolle.

Der er altså lagt op til regionalisering af en overordnet landdistrikts- og udkantspolitik, således at man selv i de fem regioner kan prioritere og lægge indhold i det. På den ene side er der mulighed for at opprioritere politikken på lige fod med regional udviklingspolitik i øvrigt. På den anden side er der også en stor risiko for, at landdistrikts- og udkantspolitikken vil drukne eller blive nedprioriteret af de etablerede fora. Under alle omstændigheder er den lagt i hænderne på få instanser, som kan befinde sig langt fra problemernes brændpunkt, som ikke har en klar myndighedsrolle og som er finansielt usikre. I de enkelte kommuner kan man så udforme sin egen lokale politik.

Nyt paradigme

Det er nok desværre ikke en tilfældighed, at landdistrikterne og det skæve Danmark ikke indgik i arbejdet med den nye struk-

tur og dermed virker lidt stedmoderligt behandlet. I den gamle struktur blev de heller ikke nævnt med navns nævnelse. Det var, fordi staten i princippet sikrede decentrale, lokale udviklingsmuligheder alle steder, men uden at kalde det landdistriktspolitik, for der skulle ikke gøres forskel!

I den nye virkelighed bliver statens opgave anderledes, ja man kan næsten sige modsat: staten skal primært sikre, at markedskræfterne fungerer og sikre gode rammebetingelser for udvikling, men helst ikke blande sig i hvad, hvordan og hvor den foregår. I alle de lande, vi normalt sammenligner os med, trækker staten sig mere og mere tilbage som garant for udvikling og lægger opgaven ud til de regionale kræfters fortolkning, evner og vilje eller lader det være en rent privatøkonomisk eller individuel sag.

Det er også årsagen til, at den centralt førte politik primært kommer til at understøtte den udvikling, som foregår i og omkring de største byer. Dels fordi de regionale kræfter her er stærke, dels fordi det frie marked gerne søger hen, hvor købekraft

og økonomi i forvejen er bedst. Ganske vist findes der visse støtteprogrammer til fordel for yderområder og landdistrikter, men de er alle kendetegnede ved at være små og midlertidige og således først og fremmest ekstraordinære.

Landdistriktspolitik kom ikke ind ad fordøren med strukturforliget. Af samme

grund må vi regne med, at den kommer ind ad bagdøren, med mange forgreninger og vildskud, der bliver til at tage og føle på. Tidens tand og tilbagetrækningen af den decentrale velfærdsstat har på godt og ondt blotlagt et behov.

LOKALE FORSKELLE OG UDVIKLING

– BUD EFTER FORSKELLIG LANDDISTRIKTSPOLITIK

Af Hanne W. Tanvig og Gunnar L. H. Svendsen

Mange ved, at nogle lokalsamfund klarer sig bedre end andre. Der er også mange bud på, hvorfor det måske er sådan, f.eks. et stærkt foreningsliv. I virkeligheden ved vi ikke, hvad der gør forskellen. Hidtil har man udpeget regionale vækstindikatorer ovenfra, vha. statistik. Her finder man f.eks., at kompetenceniveau og omfang af innovation og entrepreneurship er udslagsgivende for vækst. I statistikken og modellerne tages der imidlertid ikke hensyn til mulige variationer på lokalt niveau og slet ikke til forhold, som der ikke umiddelbart findes statistik om.

Vi har sat os for at kulegrave fire lokalsamfund. Ved at finde de betydningsfulde forskelle og udslagsgivende forhold vil der være råstof til en kommende land-distriktspolitik. Her har vi valgt at vise eksempler fra to af samfundene.

To samfund i nærheden af hinanden - og dog så forskellige

Amtslige og kommunale medarbejdere har udpeget vores områder. De skulle finde landsogne, som var i positiv udvikling, til trods for at de ligger i udkantsområder. På den baggrund er det interessant, at de to undersøgte sogne i Viborg Amt i den grad stikker ud fra hinanden. Der er tale om to landsogne, som tilmed

ligger inden for ca. samme afstand fra samme by, nemlig Klitmøller og Karby i forhold til Thisted.

Klitmøller er en højdespringer, hvad angår vækst og udvikling - ikke mindst målt i statistik. Karby er det modsatte. Ikke desto mindre finder man, at en positiv udvikling også her gør sig gældende. I Karby er der lagt vægt på en stor lokal foretagsomhed, bl.a. i forbindelse med

projektudvikling og bestræbelser på at udvikle nye (erhvervs)aktiviteter. Men der er virkelig brug for at gå i dybden for at finde frem til, hvad der kendetegner disse meget forskellige områder.

Karby og Klitmøller i tal

I den statistik, som er oparbejdet til formålet - og med de begrænsninger der findes, når vi arbejder med så små enheder som sogne - kommer det klart til udtryk, at de to sogne er vidt forskelligt sammensat. Karby er ramt af en tilbagegang i befolkningstallet, som er større end gennemsnittet for Morsø Kommune og landdistrikter i Viborg Amt under ét. Så her må noget andet unægteligt spille ind, når man finder, at området er i positiv udvikling. I Klitmøller forholder det sig omvendt, idet befolkningstilvæksten er meget større end gennemsnittet, både for kommunen og amtet under ét.

En række andre tal om befolkning og erhverv viser to samfund, hvis strukturer synes at være præget af forskellige tidsaldre. I Karby ligner det mest den gamle erhvervsstruktur med mange landbrug

og i Klitmøller mest den nye, med flere unge, mere viden og service i lokalsamfundet. I tabel 1 har vi udvalgt nogle få indikatorer.

Nu skulle man så tro, at det er de mere uhåndgribelige faktorer som f.eks. et stort foreningsliv, der trækker Karby op, til trods for statistikkenes fingerpeg om en ikke så positiv udvikling. Men ikke engang det kan vi dog umiddelbart finde talmæssige belæg for, jf. tabel 1.

To forskellige udviklingsspor

Tallene for områderne skal derfor suppleres med anden viden, for at vi kan finde frem til nogle forklaringer.

Vi vælger derfor at ty til viden om historiske forhold, inddrage andre faktorer og gå endnu tættere på. Her kan vi se, at kulturhistorien og den aktuelle status i samfundene er snævert forbundet med deres beliggenhed og tilgængelighed.

Klitmøller har været præget af en driftig, international skudehandel samt kystfiskeriet, ligesom man til lands har haft stor

Tabel 1. Forskellige indikatorer

	Klitmøller sogn	Karby sogn	Viborg Amt	Hele Danmark
<i>Alder, 2003</i>				
Befolkning over 64 år (%)	17	19	16	15
<i>Højeste gennemførte uddannelse, 2003</i>				
Kun grundskole (%)	28	56	40	35
Erhvervsfaglig uddannelse (%)	41	28	37	35
Mellemlang videregående uddannelse (%)	15	7	10	11
Lang videregående uddannelse (%)	4	1	3	5
<i>Arbejdsstyrke, 2003</i>				
Selvstændige og medhj. ægtefæller (%)	12	14	10	7
Lønmodtagere (%)	87	84	87	88
Arbejdsløse (%)	1	3	3	4
Arbejdsstyrke i % af befolkning (over 15 år)	62	57	67	66
<i>Arbejdssteder, 2004</i>				
Primære erhverv (%)	7	48	31	15
Fremstillingserhverv (%)	14	6	6	6
Bygge- og anlæg mm. (%)	7	4	9	8
Serviceerhverv (%)	54	23	38	53
Offentlige og private tjenesteydelser (%)	18	19	15	18
Arbejdsstedernes gennemsnitlige alder, år	9	17		
<i>Foreninger, 2004</i>				
Antal foreninger pr. 1000 indbyggere	7	17	8	8
Kilde: TDC Erhvervsregister og Danmarks Statistik, bl.a. særkørsel herfra.				

kontakt med Thistedborgerne. Samfundet har altså aldrig været isoleret og vi er blevet bekendt med, at man lokalt i mange år har haft stor politisk indflydelse.

Karby har derimod været et mere isoleret område, både kulturelt og rent geografisk. På godt og ondt er Karby præget af det lokalt orienterede liv på Mors. I flere årtier, helt frem til lukningen i 1994, virkede det store Karby Andelsmejeri som en dynamo for erhvervslivet. Siden da har man lokalt forsøgt sig med en målrettet erhvervsudvikling, men hidtil uden store, synlige resultater.

Klitmøllers særlige kystlinie har også i nyere tid givet mulighed for særlig udvikling. Der er nemlig tale om et vand, som er ideelt for surfing og tiltrækker surfere fra hele Europa. Dette er blevet Klitmøllers nye niche, sammenholdt med at den særlige natur og beliggenhed også tiltrækker mange turister. Altså er det ikke bare adgangen til havet, der, som så mange andre steder, er et aktiv. Der kan det bruges på denne særlige måde.

Karby har ikke på samme måde let ved at

komme op af det hidtidige udviklingsspor: der findes ikke fra naturens hånd den helt enestående fordel, som ligger lige til højre fod. Ganske vist er der kønt, men det er der mange andre steder med en lettere tilgængelighed. Turisme synes området under alle omstændigheder ikke rigtig at have glæde af, og traditionel erhvervsudvikling i et udkantsområde vil normalt indebære et stort transportarbejde af varer og mennesker, hvilket den svære tilgængelighed sætter grænser for.

Folk ser forskelligt på udviklingen

Som globaliseringen buldrer frem, bliver det netop mere og mere relevant, om der lokalt er nogle oplagte nichemuligheder og om og hvordan, man lokalt kan realisere dem.

Der er ikke mange, som længere tror på, at udvikling kommer af sig selv eller er noget som sørges for af f.eks. staten. Har man ikke de unikke muligheder lige ved hånden, er det spørgsmålet, om de kan skabes med henblik på at sikre udvikling og vækst. På den baggrund er det særdeles centralt, hvad befolkning og erhvervsliv

selv opfatter som vigtigt og får gjort ved det. For at komme tættere på folks og erhvervslivets egne synspunkter på og vurderinger af den lokale udvikling, har vi spurgt dem, hvad de synes om deres områdes muligheder, og hvad de gør ved dem.

I Karby er det så afgjort erhvervsudvikling, øget politisk indflydelse og en øget tilgængelighed, som er på dagsordenen. I Klitmøller er der en større opmærksomhed overfor de mere bløde faktorer. I forhold til Karby tildeler flere i Klitmøller således befolkningsudvikling, sammenhold og f.eks. kulturliv en betydning. Folks egne synspunkter er altså forskellige de to samfund imellem. I Karby er man mere opmærksom på de helt basale forudsætninger for udvikling i et lokalsamfund, der ikke er tilsmilet af udefra kommende udvikling, og som ligger uden for pendlingsafstand til dér, hvor væksten især foregår. I Klitmøller ændrer dagsordenen sig til i højere grad at vedrøre mere bløde faktorer eller også, hvad man kunne kalde muligheder for at fastholde det, som er i gang, sikring af fortsat sammenhold, kultur o.l. Umiddelbart kan disse forskel-

lige standpunkter ikke undre: de afspejler de grundlæggende forskelle og vilkår for udvikling.

Betydning for landdistriktspolitik

Bare de to eksempler viser vidt forskellige typer samfund med forskellige muligheder, begrænsninger og motivation for udvikling beliggende inden for samme type region. Der er altså mere mellem himmel og jord end simple vækstindikatorer, der kan forklare udvikling. Undersøgelsen peger dog også på, at et lokalsamfund ikke bare kan trække sig selv op ved håret, om end en faktor som lokalt sammenhold har allestedsnærværende betydning. Men et rigt foreningsliv, som f.eks. i Karby, gør det ikke alene.

Alt peger på, at det er om og hvorledes lokale stedbundne ressourcer og vilkår udnyttes eller overkommes i den tiltagende globale udvikling og konkurrence, som forklarer lokale forskelle og muligheder for lokal udvikling. Det afgørende er så, om man lokalt er opmærksom på dette, og hvad man kan gøre for at forløse mulighederne. I Klitmøller

har udviklingssporet ”altid” været der - med folk parate til at benytte det. Her er spørgsmålet måske, hvor grænsen for befolkningstilvækst går, når naturværdierne og det unikke samtidig skal bevares. I Karby er man anderledes tvunget til at komme op af det hidtidige spor og har helt anderledes ryggen mod muren. Man er tydeligvis opmærksom på sammenhængene, og man arbejder på sagen, hvilket jo også var årsagen til, at Karby blev udpeget som et område i ”positiv udvikling”. Spørgsmålet er så, om det er jordisk muligt at vende udviklingen inde fra her?

Landdistriktspolitik og dens aktører har hidtil især haft baggrund i lokale, folkelige kræfter og foreninger. Impulserne herfra vil, naturlig nok, især lægge vægt på sociale og kulturelle forhold i nærmiljøet. Står man imidlertid overfor et behov for skabelse af en anden struktur i det lokale samfund, f.eks. erhvervsudvikling som i Karby, er det ikke nok. Selv en lokal indsats for det samme, som man gør i Karby, er ikke nok med de odds, som Karby har imod sig. Spørgsmålet er så, hvem der skal tage bolden op i de mange samfund, der har det behov. Vi tror, at det er nød-

vendigt i en sådan situation, at centrale kræfter kommer ind på banen og i alliancer med de lokale kræfter finder nye veje for udvikling og realiserer dem. Men det er måske, hvad man kalder regionalpolitik?

Under alle omstændigheder viser vore eksempler, at en landdistriktspolitik med virkninger skal tage udgangspunkt i en viden om, hvad det lokale samfund grundlæggende er gjort af og har af indbyggede forudsætninger. Sammenhængen mellem beliggenhed/tilgængelighed, og hvad der præger det lokale arbejdsmarked og befolkning, er særligt vigtigt - og normalt overset. Det er til gengæld den, som er de enkelte samfunds særegenhed og potentielle styrkeposition set i forhold til andre samfund. Derfor er det måske lige netop den, som skal styrkes igennem (landdistrikts)politikken.

Artiklen er en kortfattet udgave af et materiale, som indgår i Landdistriktsredegørelse 2004. I løbet af 2005 vil de mange resultater fra projektet ”Lokale forskelle på udvikling i Danmark” blive udgivet i bl.a. CFULs Skriftserie.

SOCIAL KAPITAL KAN BLIVE LAND-DISTRIKTERNES STYRKE

Af Gunnar L. H. Svendsen

I de seneste år har man i forskningsverdenen talt meget om begrebet social kapital. Social kapital opstår gennem et samarbejde mellem en gruppe af mennesker baseret på regelmæssig, personlig kontakt og tillid. Et sådan personligt kendskab og samarbejde finder man ikke mindst i lokalsamfund. Økonomer er i stigende grad begyndt at betragte social kapital som en ny kapital, på linje med traditionelle kapitaler som fysisk kapital i form af maskiner og redskaber og human kapital i form af uddannelse og erhvervstræning. Også på CFUL undersøger vi forekomsten af social kapital på lige fod med andre kapitaler, når vi ser nærmere på lokalområdets udvikling. Vi ser den typisk folde sig ud i de mange lokale projekter.

"Man risikerer at gå glip af en hel masse ekspertise, hvis man ikke får talt sammen."
(Beboer på Fejø, Ravnsborg Kommune, Vestlolland).

"Det er vigtigt, at vi bakker op om hinanden, støtter om hinanden. Kan arbejde sammen."
(Frivillig bag Skarrild Kultur- og Idrætscenter).

En stærk tradition

Historisk har de danske landdistrikter siden midten af 1800-tallet været præget af de mange folkelige bevægelser: andelsbevægelsen, højskolebevægelsen, religiøse bevægelser, husmandsbevægelsen, ungdomsbevægelsen, friskolebevægelsen, for blot at nævne nogle af de vigtigste. Så-

danne bevægelser afspejler, at man i lokalsamfundene kendte og brugte hinanden, og derfor i høj grad kunne klare sig selv. Folkelige bevægelser og social kapital i de danske landdistrikter er dog ikke kun halvglemte historier. Flere af os husker f.eks. idrætshalsbyggerierne gennem 1960'erne og 1970'erne. Pludselig skulle hvert sogn have sin egen idrætshal, akku-

rat som man hundrede år tidligere skulle have hvert sit forsamlingshus, og måske endog mejeri og brugs. Dette kunne kun realiseres gennem et tæt, lokalt samarbejde og oceaner af frivillige arbejdstimer. Også i dag finder vi ildsjæle, bevægelser og social kapital på landet, f.eks. i forbindelse med de mange opførelser af multihuse og kulturhuse. Men der er også fare for erosion her.

Når vi er ude at interviewe, viser det sig ofte, at mange er bevidste om, at social kapital spiller en rolle - selvom de måske ikke udtrykker det på den måde. Man drager i et lille, overskueligt og fysisk velafgrænset samfund fordel af hinandens forskelligheder: alder, køn, uddannelsesbaggrund, erhverv, personligheder og mere eller mindre skjulte talenter. Der er dog også mange steder, hvor man ikke er sig bevidst, at vi i de danske landdistrikter havde og måske fortsat har en særlig kulturarv i form af social kapital.

Et skrøbeligt gode

Det tager mange generationer at opbygge social kapital. Imidlertid viser forsknin-

gen også, at social kapital er et "skrøbeligt" gode, som kan forsvinde i løbet af få år. Sætningen "Vi hilser da på hinanden" høres ofte på landet i dag. Den viser, at naboer og landsbybeboere måske kan bruge hinanden. Men kun måske. For vi har så travlt alle sammen med job og daglige gøremål mange andre steder end lige dér, hvor vi bor. Det betyder samtidig, at det fælles erfaringsgrundlag tyndes ud. Den sociale kapital i landsbyen er derfor ligeså stille ved at forsvinde. De fælles mødesteder forsvinder også, f.eks. butikken eller skolen - ligesom sognemejeriet forsvandt for flere årtier siden.

Åbne og lukkede netværk

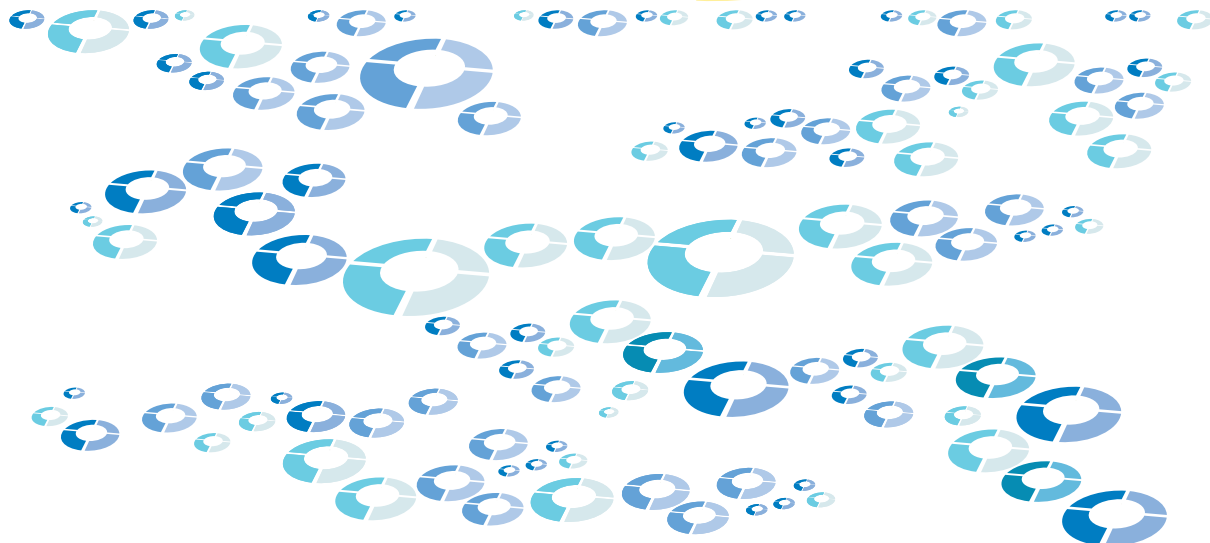
Er det da altid godt med social kapital? Nej. En social kapital kan have både positive og negative effekter. Derfor er man indenfor litteraturen begyndt at skelne mellem "brobyggende" (bridging) og "bindende" (bonding) social kapital. Den "brobyggende" type består af åbne netværk, hvor alle er velkomne - som det typisk er tilfældet i foreningslivet. Den "bindende" type består derimod af et netværk, der ikke umiddelbart lukker

nye medlemmer ind. Det kan f.eks. være en familie eller slægt, men det kan også være en gruppe lokale, der gør hinanden tjenester, udveksler brænde om vinteren f.eks., og som ikke ønsker at lade tilflyttere komme ind i deres cirkel.

Begge typer netværk har altid været til stede, og den ene type er ikke mere “rigtig” end den anden. Imidlertid viser vores og andres forskning, at en overvægt af bindende social kapital nu om dage kan føre til et opsplittet lokalsamfund. Der er også behov for kontakter eller “broer” mellem de forskellige grupper i lokalsamfundet (f.eks. lokale og tilflyttere) samt til det omgivende samfund.

Svendsen, G. L. H. (2003): Vi hilser da på hinanden... De nye tilflyttere i Ravnsborg Kommune: Problemer og muligheder. Arbejdspapir 5/03, CFUL, Esbjerg.

Svendsen, G. L. H. (2004): Samarbejde og konfrontation. Opbygning og nedbrydning af social kapital i de danske landdistrikter 1864-2003. PhD afhandling. En elektronisk version findes på: <http://www.humaniora.sdu.dk/phd/dokumenter/filer/Afhandlinger>.

VIN, SALT OG URTER – OM SAMARBEJDE, KLYNGEDANNELSER OG REGIONAL UDVIKLING

Af Monica Stoye

Sig vinrute og straks er tankerne på flugt imod Frankrig eller Italien. På nethinden viser der sig kældre fyldt med flasker og tønder, flotte landskaber med vinmarker og slotte, alt sammen befolket med små traktorer og engagerede vinbønder. For ikke at forglemme de herlige måltider og de dejlige overnatningssteder, der bidrager til at gøre vinruterne til perfekte pakkelsninger for den vininteresserede turist. For vinbønderne har vinruterne åbnet nye perspektiver; for nu gælder det ikke kun om at samarbejde for at markedsføre egnens vin overfor omverdenen. Partnerskaberne med det lokale hotel- og turisterhverv fører helt nye spillere på banen; lige pludselig er der også en kunsthåndværker, en olivenproducent og en producent af gode skinker med på ruten - til glæde for både turister og producenter.

Snapserute og madkultur

Med vinruten i baghovedet vil vi begive os ud i de danske landdistrikter. Kan vi nogetsteds finde noget, der ligner? Ja, f.eks. omkring Limfjorden har et turistnetværk udviklet den såkaldte Snapserute, som er direkte inspireret af de sydlandske vinruter. Det er kryddersnapsen, der står i fokus for Snapseruten (www.snapseruten.dk). Her gives god anledning til både at tale om urterne i den omkringliggende na-

tur og om de gode måltider, som snapsen kan nydes til. Men der er også andre initiativer i gang. Bornholm er eksempelvis sammen med en hel del andre regioner i Europa med i et internationalt netværk, der hedder regional madkultur (www.culinary-heritage.com). Her bliver turisten via kort og skilte guidet hen til de steder i området, der producerer og serverer egnetsretter og lokale råvarer. Andre steder i Danmark er man knap så ambitiøse og nøjes med at samarbejde lokalt f.eks. om

markedsføringsmateriale eller en hjemmeside, som fortæller om det lokale netværk af gårdbutikker i området.

En konkret produktion som f.eks. produktionen af sydesalt på Læsø kan også sætte skub i en udvikling lokalt. Den succesrige saltsydning tiltrækker tusinder af turister hvert år og har et så stort salg, at den beskæftiger ganske mange lokale. Men den er også den direkte anledning til, at en ny lille Læsø-virksomhed forsøger sig med cremer til psoriasispatienter, og at der er etableret et kurophold for trængende psoriasispatienter på øen. Samarbejde og nytænkning er kodeordene - kodeord, som giver kunderne gode oplevelser og lokalområderne positiv opmærksomhed, større omsætning og flere arbejdspladser.

Den lokale forankring er central

Den lokale forankring - det at produkterne stammer fra et ganske bestemt sted - er hele omdrejningspunktet for disse initiativer. Oprindelse og forankring kan både formidles ved at få kunderne ud og opleve noget "i marken", men det kan også formidles via emballage, produkt navn og

mærkeordninger. Det vil altså sige, at når man blander elementerne samarbejde, nytænkning, oprindelse og oplevelser med den lokale produktion, så får man noget helt specielt. På CFUL kalder vi det for regionale produkter.

Når et produkt bliver udstyret med en oprindelseshistorie, handler det om mere end bare om selve produktet og dets pris. Denne nyorientering understøttes foreløbig mest af de mindre producenter, der også begynder at få øjnene op for de markedsføringsmæssige muligheder i at kunne fortælle ægte og gode historier om produkterne.

Det er nemlig et af de (få) steder, hvor de små har nogle konkurrencemæssige fordele overfor de store. Desværre har den enkelte lille virksomhed sjældent ressourcerne til at arbejde med ret meget mere end sin egen produktion. Det er et problem, for, som vi kan se på de sydlandske vinruter, så kommer der først rigtigt skub i udviklingen, når virksomhederne indgår i netværk og bliver en del af en større, naturligt sammenhængende helhed. Det giver bl.a. mulighed for pro-

fessionel markedsføring, sikring af adgang til produkterne og vækst uden at ødelægge den enkeltes særegenhed.

Netværk kræver ressourcer

Kunsten går ud på at skabe netværk, som hele tiden udvikler sig, og som i stadig højere grad gør de enkelte virksomheder interesserede i at samarbejde med andre, fordi de kan mærke, at det giver resultater videnskabsmæssigt og økonomisk. For at opnå det, skal netværkene tilføres viden og uddannelsesmuligheder. Det kan f.eks. være, man skal have en kontakt til den lokale tekniske skole, handelsskole eller måske endda til et af universiteterne. Sådanne nogle tætte producentnetværk, hvor der sker en stor udveksling af viden både i form af ideer, men også f.eks. i form af medarbejdere, kalder man videnklynger.

Klyngebegrebet er et plusord i erhvervslivet og forbindes i Danmark især med områder som Nordsjælland og Trekantområdet. Altså områder, hvor der er en

stor forekomst af højteknologiske virksomheder indenfor f.eks. bioteknologi og elektronik. Som ovenstående dog mere end antyder, rummer landdistrikterne også muligheder for udvikling af klynger. For CFUL er regionale klyngedannelser mellem producenter af regionale produkter nemlig interessante, fordi de indeholder potentialet for at skabe arbejdspladser i landdistrikterne - arbejdspladser, som ikke kan flyttes på grund af den lokale forankring. De er også interessante, fordi det vil være arbejdspladser, der er knyttet til udviklingsorienterede virksomheder, altså virksomheder hvor læring og kompetenceudvikling ofte står i høj kurs. En produktion af regionale produkter fremhæver desuden et landdistrikt på en måde, der gør at folk, der bor i området, bliver mere stolte af at bo netop dér: området får en helt ny værdi og endnu mere kan ske.

”Fra lokale kvalitetsprodukter til regional udvikling” er titlen på en snarlig udgivelse fra CFUL.

ERHVERVSUDVIKLING OG NATUR-RESSOURCER I LANDDISTRIKTER

Af Pia Heike Johansen

Er det muligt på baggrund af særlige lokale naturressourcer og kvaliteter at skabe erhvervsudvikling i landdistrikter i Danmark? Det spørgsmål er blevet rejst i en undersøgelse af et konkret projekt på Møn. Resultatet er, at det er muligt, men det stiller krav til viden og samarbejde på tværs af sektorer og brancher, såvel lokalt som med andre.

Ålegræs og alger som ressourcer

Projektet handler om bæredygtig anvendelse af en lokal naturressource. Nærmere bestemt anvendelse af det ålegræs og alger (fedtemøg), der til stor gene for badegæsterne skyller op på de mønske strande. Sammen med aktører fra Tyskland og Frankrig eksperimenterer man i Danmark med at bruge det ”affald” til at udvikle isoleringsmateriale, både i løs form og presset i plader, som vi kender det fra andre isoleringsmaterialer. Men det har også vist sig, at der kan udvikles en lang række andre produkter på baggrund af ressourcen. Som biprodukter til produktionen af isoleringsmateriale findes f.eks.

tov til inddæmning af olieforurening på havet, kattegrus, kompostmuld og papir. Nogle produkter er allerede introduceret på markedet, f.eks. løst tangisoleringsmateriale på Møn og i den tyske del af projektet f.eks. tangisoleringsplader og kattegrus. Andre er under udvikling, f.eks. kompostmuld, der måske kan erstatte spagnum eller anvendes som kvælstofgødning direkte på markerne. Endvidere er man på Møn begyndt at interessere sig for produktion af natursæber på basis af algerne og udvinding af tangekstrakt. Andre engagerede mønboere anvender ålegræsset i mere kreativ sammenhæng som f.eks. fyld til bamser, i blomsterdekorationer og til produktion af håndla-

vet papir. Der skabes altså mange typer af produktioner på grundlag af en lokal naturressource, som i en årrække stort set har været betragtet som et problem.

Lokal viden og kultur i nye former

På Møn er anvendelsen af ålegræs til isoleringsmateriale ikke nyt. Faktisk har man på den gamle tangfabrik i Kalvehave produceret og eksporteret tangisoleringsplader til f.eks. Norge. Ligeså har man fra gammel tid kendt til ålegræssets anvendelsesmuligheder til tagdækning, fremstilling af hegn og til opbygning af diger.

Flere af de involverede projektdeltagere har fra barnsben været med til at indsamle ålegræs på strandene for at tjene en ekstra skilling. Både opbygning af diger, etablering af hegn og tækning af tage pågår i den mønske del af projektet. Bl.a. har man leveret ålegræs af særlig høj kvalitet til Frilandsmuseet og Læsø til retablering af gamle tangtage. Projektet bygger altså ikke kun på en lokal naturressource, men også på en lokal viden og kultur, kombineret med ny viden og teknologi.

Turismen som et led

I projektet bygges samtidig på et samarbejde med turistforeningen. Turistforeningen kan nemlig bruge projektet som markedsføring af Møn som et turistmål, der bygger på miljømæssig bæredygtighed og tiltrækker særligt ressourcestærke turister. Dermed bliver ”tangprojektet” også markedsført på nye måder i nye kredse. De enkelte produkter bruges tilsvarende i en integreret strategi for markedsføring af Møn som et bæredygtigt turistmål. På øens museum fortælles samtidig om produkternes historie, og man får derved en forståelse for både den nye og den historiske dimension som en helhed. Projektet på Møn er stadig ungt, men perspektiverne er klare, ikke mindst, hvis man sammenligner det med saltprojektet på Læsø.

Undersøgelsen er udgivet: Pia Heike Johansen (2003): Erhvervsudvikling, lokal viden og lokale naturressourcer i landdistrikter. Et casestudie af tanginnovationsprojekt. Skriftserie 6/03, CFUL, Esbjerg.

INNOVATIONSSYSTEMER MIDT I PERIFERIEN

Af Klaus Lindegaard

Virksomheders udvikling af teknologi, organisation, nye produkter og nye markeder foregår ofte i samarbejde med mange forskellige partnere, fx kunder, leverandører, forsknings- og videnscentre, offentlige myndigheder og interesseorganisationer. Ja, listen over mulige samarbejdspartnere med relevant viden er næsten uendelig og helt afhængig af den konkrete situation. Virksomheders vidennetværk for deres udviklingsaktiviteter er en del af innovationssystemerne. I en årrække har forskning og erhvervspolitikken interesseret sig for nationale og sektor-specifikke innovationssystemer, men som regel for systemer indenfor væksterhverv og i centre for såkaldt højteknologi. I ISP projektet (Innovation Systems and the Periphery) retter vi blikket imod udkantsområderne i de nordiske lande. Her ser vi på eksistensen af innovationssystemer, deres trivsel og funktion i traditionelle erhverv langt fra universitetsbyer og såkaldt højteknologi. Desuden ser vi på, hvad der kan gøres for at fremme deres funktioner.

Samarbejde om nye produkter er muligt

Det danske delstudium handler om innovationssystemer indenfor sektorerne fødevarer, turisme og møbelindustri, hvor den nærmere undersøgelse er foretaget i det nordlige Ringkjøbing Amt og det vestlige Viborg Amt. Her findes gode såvel som

mindre gode eksempler på innovationssystemer. Men det skal med det samme slås fast, at innovationer her ikke må sammenlignes med typer af innovation indenfor de førende erhvervs. I stedet kan vi med fordel bruge ordet udvikling til at betegne virksomhedernes fortløbende og inkrementale innovationsaktiviteter. I alle cases i alle de nordiske lande, ses

en forbindelse mellem virksomhedernes innovationsaktiviteter og deres brug af omgivende vidennetværk og innovations-systemer. Det er et gennemgående træk, at virksomhedernes hyppigst forekom-mende samarbejdspartnere, i forbindelse med innovation, er deres kunder og deres leverandører.

Nær sagt alle virksomheder samarbej-der på denne måde forlæns og baglæns i produktkæden. I mange tilfælde er der tale om samarbejde mellem lokale parter, men beliggenheden af virksomhedernes

vigtigste markeder bestemmer alligevel, hvem de især samarbejder med. De eks- portorienterede virksomheder som fx møbelindustrien er overvejende interna- tionalt orienteret mod afsætning i Tysk- land og England m.m. og får leverancer fra Finland, Sverige, Baltikum, Tyskland og Italien.

FødevarerVirksomhederne har nærmere en lokal-regional og national afsætning, mens turismemarkedet er nationalt og in- ternationalt, hvad angår kunder og lokalt og til dels regionalt, hvad angår forbrug.

Fødevarer-case: Små- og mellemstore virksomheder	Turisme-case: Mikro- og små virksomheder	Møbel-case: Små-og mellem- store samt større virksomheder
Deltagende støtteagenter: Teknologisk service, videncenter	Deltagende støtteagenter: Amt og kommuner	Deltagende støtteagenter: Uddannelsesinstitutioner, udvik- lingscenter, teknologisk service
Markeder: Lokal-regional og national	Markeder: Lokal-regional (forbrug)/nationalt-internationalt (forbrugere)	Markeder: International
Samarbejdsgeografi: Lokal, regional-national (international).	Samarbejdsgeografi: Lokal-re- gional (national-international).	Samarbejdsgeografi: Regional, national, international.

Virksomheders eksterne samarbejde om innovation - en profil af 3 erhvervssektorer i Viborg-Ringkøbing regionen. Baseret på interviews med 10-15 virksomheder og støtteagenter indenfor hver sektor i perioden juni-september 2004.

Lokalt samarbejde om nye produkter er også vigtig

I mindre omfang samarbejdes også med andre parter, primært såkaldte støtteagenter for virksomhederne. Man kan bredt betegne dem som erhvervsservice, uddannelse og myndigheder. De pågældende kan være tilstede i området, dog i varierende grad for de enkelte sektorer. Her finder vi, at forbindelsen mellem parterne giver et lokalt-regionalt afsæt for systemudvikling af viden og kompetencegivende videre- og efteruddannelse, teknologisk service, markedsføring og produktudvikling, som så giver anledning til yderligere samarbejde om innovation.

Erhvervspolitikken har i de senere år sat fokus på virksomhedernes rammebetingelser og styrkelse af innovation og konkurrenceevne. I de kommende regionale og landdistriktpolitiske strategier for erhvervsudvikling i udkantsområder bør dette fokus spille en stadig større rolle. Selv om udkantsområdernes erhverv og innovation trods alt ikke er helt uddøde, vil der blive et voksende behov. Indsatsen bør omfatte mange elementer,

f.eks. uddannelse af arbejdskraften hen imod forandring og fornyelse og sikring af virksomhedernes egne, interne evner til udvikling. Den erfarne, praktisk uddannede, men formelt lavt uddannede arbejdskraft i de tre sektorer i undersøgelsesområdet er vigtig for virksomhederne, men der er f.eks. et behov for udvikling af nye læringsmetoder i uddannelsessektoren for at fange og bygge videre på deres kompetencer. Det handler i høj grad også om sikring af de ydre rammer, så som vidennetværk, der kan inspirere og understøtte udviklingsaktiviteterne. Vi finder desuden et behov for øgede offentlige støttemuligheder til - især små - virksomheders innovationsaktiviteter i form af tilskud samt risikovillig kapital m.v.

Vi har bemærket, at de tiltag, som gøres, som regel er sektororienterede - bestemt for specifikke brancher. Det giver en tendens til fastlåsning indenfor de pågældende sektorer. Derfor ser vi også behov for en indsats, hvor man samler eller går på tværs af sektorerne inden for geografiske områder og arbejder for at fremme ny udvikling på den baggrund - regionale innovationscentre. Virksomhedernes støt-

teagenter for innovation må tænkes bredere og inddrage nye partnere og netværk, hvor det er relevant. Støtteagenterne i yderområderne må selv have støtte til at udvikle sig og komme tættere på virksomhederne og hinanden, f.eks. i samarbejdsprojekter ud ad områderne. De betydningsfulde offentlige uddannelsesinstitutioner må bibringes en fleksibilitet,

således at medarbejderne har rum til at deltage i udviklingsaktiviteter.

I foråret 2005 udkommer den samlede nordiske ISP rapport. Se mere på <http://vefir.unak.is/isp>. CFUL vil udgive det danske bidrag, forfattet af Klaus Lindegaard, Hanne W. Tanvig, Monica Stoye, Marit Vatn Jensen og Jens F. L. Sørensen.

LOKALE UDVIKLINGSPROJEKTER OG UDVIKLING AF DEMOKRATI

Af Annette Aa. Thuesen og Pia H. Johansen

De demokratiske institutioner er under stor forandring. De diskuteres, udvikles, reformeres og udvides både lokalt, nationalt og internationalt. Det bliver samtidig mere vigtigt for demokratiet, at den enkelte opnår erfaringen, og hvordan man deltag. Grundlæggende findes der flere forståelser af, hvad demokrati er. Nogle ser det udelukkende som afgivelse af stemmer, mens andre anser aktiv deltagelse i, og indflydelse på, udviklingen for at være grundpiller i udviklingen af demokratiet. CFUL har fulgt og evalueret 18 lokale udviklingsprojekter i landsbyer gennem de seneste 3 år. Resultaterne viser, at mange af dem har bidraget til udvikling af lokale demokratier, hvor borgerdeltagelse og borgerindflydelse er nøgleord.

Processen er vigtig

Afholdelse af borgermøder og fremtidsværksteder med efterfølgende nedsættelse af arbejdsgrupper er meget brugt i de undersøgte projekter, som alle har modtaget støtte fra Bypuljen. Sådanne arbejdsformer involverer mange mennesker og tilstræber, at ingen bliver holdt udenfor. Arbejdsformerne medfører, at folk får mulighed for at springe til og fra, hvis de ikke har tid til at engagere sig over en længere periode, eller hvis de

ikke har mod på at gå ind i mere traditionelt bestyrelsesarbejde i foreningerne. Ikke mindst børnefamilier har glæde af det. Det betyder også, at der bliver rekrutteret en mængde frivillig arbejdskraft til at gennemføre projekterne.

Bred deltagelse og samtale er netop blevet prioriteret højt fra projektholdernes side i størsteparten af projekterne. Projektholderne har gjort en stor indsats for at tage udgangspunkt i befolkningens ideer og ønsker til den lokale udvikling og for

at engagere den brede befolkning. Det illustreres blandt andet i følgende udtalelse fra en deltager i gruppen bag et af projekterne: *"Hvis man starter en udviklingsproces helt fra bunden, uden på forhånd at have lagt sig fast på det endelige resultat, så vinder man mange flere kræfter og visioner end man nogensinde havde drømt om."* Noget lignende fortæller en repræsentant for et andet projekt med ordene: *"Det har været meningen fra starten, at vi ikke ville pådutte dem noget. Det skulle være folks egne ideer, som vi arbejdede videre med. Det er vigtigt i sådan en proces, at folk får ejerskab til projektet."*

Demokratisk bevidsthed

At ville yde noget for det "fælles bedste" samt at blive introduceret til de demokratiske institutioner, og i den demokratiske kultur, har spillet en stor rolle. Selvom det ikke har været en direkte målsætning for projekterne, er dannelsen af demokratiske vaner og forståelser, demokratiske kompetencer og øgede indflydelsesmuligheder blevet skærpet og udviklet i forbindelse med projektaktiviteten.

I en enkelt kommune har man arbejdet målrettet med at udvikle erfaring med de demokratiske processer. En repræsentant herfra taler i den forbindelse om, at udviklingsprojekter skaber en form for bevidsthedsløft. Han understreger, at det for ham er bevidsthedsløftet, der er centralt og siger: *"Derfor tror vi meget mere på den form for processer, vi har sat i gang, end på små byggeprojekter, som også får støtte. For os er det meget vigtigt, at folk får lært de demokratiske processer"*.

De mere konkrete byggeprojekter kan dog også være med til at opbygge demokratiske kompetencer og engagement gennem det lokale samarbejde og de beslutninger, der nødvendigvis skal træffes, også i denne type projekter.

Ved at vægte demokratiske deltagelsesformer opnår man, at projekterne opfylder målsætninger på flere niveauer. Ud over projektholdernes direkte målsætninger om økonomisk og social udvikling i det lokale samfund, kommer projekterne også til at indgå i en større helhed som udviklere af demokratiske kompetencer og dermed i en mere overordnet målsætning om udvikling af demokratiske sam-

fund. Ikke mindst i en tid, hvor vi er på vej mod en ny forvaltningsstruktur med længere afstande til de officielle beslutningstagere, vil det kunne få stor betydning i landdistrikterne.

Evalueringen af de støttede projekter under Bypuljens temaer "Den bæredygtige landsby" og "Mindre byer - større muligheder" udkommer i foråret 2005.

LIGESTILLING I LANDDISTRIKTS-POLITIK ER IKKE LIGE MEGET

Af Hanne W. Tanvig og Gunnar L. H. Svendsen

Ligestillingspolitik er generelt set ikke særlig synlig i Danmark, selv om de fleste godt ved, at der ikke er ligestilling mellem kønnene og slet ikke på topposterne. I EU prioriterer man ligestilling og stiller krav om det i mange støtteordninger. Herfra har man prikket bl.a. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri på skulderen for at sikre, at man også her arbejder for ligestilling. Det er der også al mulig grund til, viser den analyse, som CFUL har udarbejdet for ministeriet.

Frit valg, tilfældigheder eller?

Landbrugssamfundet var og er et samfund, hvor mændene spiller hovedrollerne på scenen, men det er en officiel hemmelighed, at det ikke kunne fungere, uden at kvinderne tog sig af alt det bagved og især derhjemme. At det fortsat ser sådan ud, er dog kommet bag på os. Især er det tydeligt i de centrale instanser inden for landdistriktspolitik, f. eks. Fødevareministeriet, hvor mindst ligeså mange kvinder som mænd er ansat, men langt de fleste kvinder er sekretærer, hvad næsten ingen mænd er. Og det er omtrent udelukkende mænd, som er chefer. I ministeriernes personalepolitik siger man, at det ikke

betyder noget, hvilket køn man har. Det, der tæller, er nogle personlige og uddannelsesmæssige forhold. Noget i systemet må så bevirke, at skævheden opstår. Tilsyneladende indebærer store, gamle systemer som f.eks. Fødevareministeriets, at mænd er toneangivende og kvinder udførende og til dels usynlige.

Skævheden er ikke helt så stor på amtsligt niveau, men her er landdistriktspolitik heller ikke en del af hovedsystemet og dermed et karrieredomæne. Undersøger vi hvem, der er talere på landdistriktskonferencer o.l., finder vi nøjagtig det samme mønster: der står primært mænd på talerstolen, mens ligeså mange kvinder

som mænd er menige deltagere. Vi har også set på, hvem der står i spidsen for den store projektaktivitet med støtte fra puljer og programmer. Det giver samme resultat: selvom aktiviteten mest omfatter bløde lokalsamfundsprojekter - som vi ellers anser for et kvindedomæne - er den oftest ledet eller synliggjort af mænd. Tilmed i programmer, der kræver ligestilling! Danmark har ikke noget at skrive hjem om.

Ligestilling og forskelle

Mange ser det som et goldt problem. De tror ikke, det gør nogen forskel på det endelige resultat, om det er mænd eller kvinder, der har haft førertrøjen på. Vi har undersøgt en række lokale projekter og er gået tæt på tilrettelæggelse, roller og resultater for at undersøge, om der er forskel på kvinders og mænds måder at arbejde på. Her er der jo ikke tale om et system, som på forhånd fastlægger rollerne. Tværtimod er det frivillige aktiviteter, som folk selv har valgt at tage fat på. Som udgangspunkt er kvinders projekter mindre i økonomisk forstand og mere bløde i deres karakter end projek-

ter med mandedominans. Det er her helt tydeligt, at mandedominerede projekter går mere lige på og er mere direkte resultatorienterede end kvinders. Mænd lægger en plan og følger den, og der er ikke plads til forhindringer! Det betyder, at forhindringer udløser kriser og risiko for, at det hele går i stå.

Kvindedominerede projekter bygger mere på et bredt idégrundlag, proces, netværksdannelse og sikring af et socialt miljø omkring projektet. De hurtige og synlige resultater er til gengæld lidt sværere at få øje på. Det falder også naturligt, at mænd er forhandlere og ansigtet udadtil på lokalsamfunds vegne, mens kvinder i videre udstrækning tager sig af at sikre sammenhold og afvikling af aktiviteter i lokalsamfundet.

God landdistriktspolitik - lige medvirken

Logisk set må det bedst opnåelige være, at mænds og kvinders egenskaber og værdier tydeliggøres og kombineres meget mere. Så vil vi se flere projekter, som bygger på et godt idearbejde og in-

volvering af mange parter, samtidig med at der kommer hurtigere og mere synlige resultater ud af det hele. En større og mere bevidst udnyttelse af kvinders virke ville desuden kunne føre til bedre sammenhæng mellem de enkelte projekter og lokalsamfundets videre arbejde frem for som nu, hvor aktiviteterne har det med at dø, når bevillingen ophører. Tilsvarende ville en større og mere bevidst udnyttelse af mænds værdier kunne øge fokus på bl.a. erhvervsudvikling i områderne, hvilket mange steder er et forsømt område i lokalt udviklingsarbejde.

Omlægningen af EU's støtteordninger, der skal støtte udvikling i landdistrikter frem for som hidtil primært støtte landbrugserhvervet, vil blive en stor udfordring. Ikke bare for dem, der skal formulere politikken i en dansk sammenhæng, men også for dem, der skal bruge de nye muligheder. Den tilgang, at det handler om udvikling i hele lokalsamfund frem for alene en sektor eller et erhverv, ligger "lige til højre fod" for at udnytte både kvindelige og mandlige værdier. I det hele taget indebærer den nye globale virkelighed, at udviklingsmulighederne

både er blevet meget større og samtidig meget vanskeligere. Man skal både kunne kende og udnytte de exogent skabte muligheder og kunne omsætte dem i sit lokalsamfund. Ingen af delene gør det i sig selv længere, hvilket man også kalder "glokalitet". Der er stort behov for begge køns adfærd og værdier, hvis de bliver samarbejdet.

Fra teori til virkelighed

Historien viser, at ligestilling ikke kommer af sig selv. Der er meget at gøre på forskellige niveauer. På centralt (ministerielt) niveau er det oplagt, at kvinder og mænd bør arbejde meget tættere sammen på tværs på de enkelte niveauer, og at der skal ansættes flere kvindelige ledere. CFUL har en række konkrete forslag til indsats her.

I formulering af den nye landdistriktspolitik er der tilsvarende meget at gøre. F.eks. skal kravet om ligestilling frem i lyset, og der bør gives fortrin til aktiviteter, der er strategisk vidtrækkende for de lokale samfund. Her tænkes bl.a. på, at de skal bygge på inddragelse og ud-

vikling af begge køns fortrin. Kvinder bør desuden få en ekstra hånd, såfremt de interesserer sig for at blive mere synlige og deltage i mere hårdtslående og gerne erhvervsmæssige projekter. Og der bør gives særlig støtte til professionalisering af kvinder i det hele taget, for at de med større selvtillid kan komme ind på banen.

Analysen er udgivet: Anne G. Busck, Marit Vatn Jensen, Gunnar L. H. Svendsen og Hanne W. Tanvig (2004). Ligestilling i dansk landdistriktspolitik er ikke lige meget. Skriftserie 9/04, Esbjerg. Resultaterne er desuden gengivet i Landdistriktsredegørelse 2004.

STRUKTURREFORMEN OG PART- NERSKABER I LANDDISTRIKTERNE

Af Arne B. Thomsen

Partnerskaber kan meget vel gå hen at blive ét af svarene på, hvordan landdistrikterne skal klare sig i fremtidens globale udvikling. Samarbejde mellem forskellige aktører i lokalområderne, hvor repræsentanter fra myndigheder, organisationer og foreningslivet i fællesskab udarbejder, gennemfører og viderefører visionære, bæredygtige handleplaner på egne præmisser, skal sættes i værk overalt i danske landdistrikter, hvis vi ønsker at bevare et Danmark i balance. Det er det, partnerskaber handler om.

Gennem de senere år har især amter og kommuner - ofte stærkt opmuntret af staten - etableret en række samarbejdstiltag indenfor områderne: social-, arbejdsmarkeds-, erhvervs-, miljø- og uddannelsespolitik. Disse tiltag og de mange rapporter herom har efterhånden "sat sig" på, hvad vi her i landet mener, partnerskaber er for noget.

Det partnerskabskoncept, som vil blive omtalt i denne artikel, har naturligvis en række karakteristika til fælles med ovennævnte. Men der er også forskelle, som ikke må overses. Ikke mindst er det

centralt, at de er sammensat, så de kan repræsentere det geografiske område og dets forhold, som ønskes udviklet.

Strukturreformen vil - uanset hvordan den udmøntes - få stor og afgørende betydning for fremtidens landdistriktspolitik. Med kun 5 regioner, store kommuner og langt færre folkevalgte, skal landdistriktspolitikken ny- og omtænkes.

Det medfører risici såvel som muligheder, som kræver proaktiv indsats fra landdistriktsaktørernes side, hvis motto kunne være: rettidig omhu.

LEADER+ som inspiration

Som inspiration til denne indsats er EU programmet LEADER+ et godt bud. Vi taler her om de 12 Lokale Aktions Grupper (LAGs) og deres tilknyttede sekretariater, som hver især dækker et udpeget område. Hver LAG består af et varierende antal personer udpeget af det lokale foreningsliv, organisationer og myndigheder (amter og kommuner). Der er med andre ord tale om 12 partnerskaber, som tænker tanker, laver planer og iværksætter projekter. Ikke for at få etableret en badebro her og en cykelsti der, men med henblik på at undersøge, hvilke potentialer deres område har på længere sigt og virke for fremme af dem.

De 12 grupper er meget forskellige, men fælles for dem er, at de er en del af det LEADER+ program, der i disse år (2000 til 2006) er iværksat i hele EU. De har det fælles mål "at tilskynde de interesserede parter i landdistrikterne til at se på, hvilket potentiale deres område har på længere sigt." Desuden skal de tilskynde til at iværksætte originale strategier for integreret bæredygtig udvikling af høj

kvalitet med det formål at afprøve nye former for at:

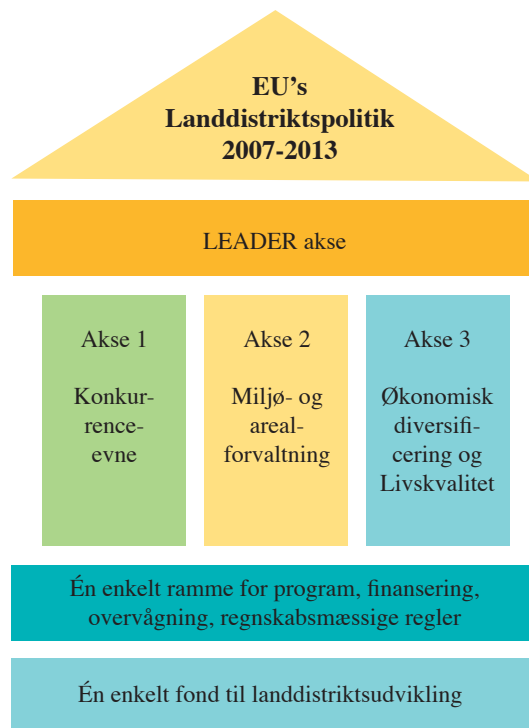
- udnytte natur- og kulturarven
- styrke det økonomiske miljø for at bidrage til at skabe arbejdspladser
- forbedre deres samfunds organisationsevne

Erfaringer til glæde for alle

De praktiske erfaringer, medlemmerne af disse LAGs har gjort sig siden 2000 er, med strukturreformens uventede indtræden på scenen, blevet mere aktuelle end forudset og forventet. Medlemmerne har gennemlevet partnerskabets muligheder og begrænsninger m.v. i praksis. De har udført et stort arbejde og indhøstet uvurderlige erfaringer, der kan anvendes i forbindelse med gennemførelsen af en strukturreform, hvor landdistrikterne sikres en passende prioritering allerede fra starten. Naturligvis vil de dele af landet, der i dag er LEADER+ områder, hurtigst og nemmest kunne drage nytte af de 12 LAGs erfaringer. Men der er intet i vejen for, at også andre landdistrikter vil kunne anvende de indhøstede praksiserfaringer.

Det forudsætter dog, at der foretages en systematisk indsamling og bearbejdning af de fælles erfaringer med henblik på at formidle resultaterne. Det arbejdes der intenst på netop nu i et samarbejde mellem CFUL og LEADER+ aktører på alle niveauer.

LEADER+ udløber som nævnt med udgangen af 2006. Herefter må det forudses, at dets eksistens som selvstændigt pilotprogram ophører og indgår i ét stort fællesprogram for perioden 2007-13. Ifølge Kommissionens udspil til en ny landdistriktspolitik vil LEADER-metoden få en central placering i den fremtidige politik for udvikling af landdistrikterne. Ifølge Kommissionen kan fremtidens landdistriktspolitik fremstilles således:

CFUL er værtsinstitution for det Nationale Netværkscenter for LEADER+ (LEADER+ Danmark), og udviklingen af partnerskabskonceptet i samarbejde med de 12 LAGs er et eksempel på, hvordan

centrets overordnede koncept: forskning, formidling og udvikling fungerer i praksis.

Se mere om LEADER+ i Danmark på www.leaderplus.dk.

UDFORDRINGER I LANDDISTRIKTERNE OG KURSEN FREMOVER

Af centerleder Hanne W. Tanvig

Landdistrikterne er i et brændpunkt og samtidig i et forsvindingspunkt, når det kommer til politik og overordnet handling. Mange oplever regulære problemer med at sikre gode levevilkår og indflydelse. Andre er bekymret for miljø og natur, fordi der sker for megen udvikling, synes man. Ildsjælenes ihærdighed dukker jævnligt op, om ikke andre steder, så på mediernes dagsorden. Som noget nyt kaster landbruget sig nu engageret ind i landdistriktsudvikling. EU's omlægning af landbrugsstøtte til i højere grad at være landdistriktsstøtte betyder givetvis en masse. En larmende tavshed i Strukturreformen og især EU's nye politik viser i sig selv, at der her er et dybt splittet interesseområde. Som ingen måske rigtigt tør røre ved? Og det i en tid hvor mulighederne for at skabe udvikling - også i landdistrikterne - er større end nogensinde.

Landdistrikterne virker umiddelbart som alt eller intet og som noget, mange har forskellige meninger om. Nogen kan slet ikke se lyset. Det skyldes ikke mindst den nye globaløkonomiske verdensorden. Vi kan overgive os og miste fodfæste. Men det fascinerende er, at vi også kan gøre det modsatte - og opnå en helt anden dagsorden. Udnyttelsen af egne lokalt betingede styrker i den internationale konkurrence bliver nemlig alfa og omega. I land-

distrikterne er der masser af styrker, og mange flere vil kunne vise sig fremover. Om ikke andet fordi nødens lov lærer en at gøre noget, når nu velfærdsstaten ikke længere gør en masse. Eller fordi økonomiske lokkemidler, fx via EU's støtte, dirigerer én derhen. Eller fordi man allerede har gjort sig en række erfaringer i lokalt udviklingsarbejde og nu er parat til at tage handsken op for større opgaver. Det afgørende bliver i hvert tilfælde, om

folk selv gør noget, og hvad de gør for at skabe økonomisk udvikling til egen fordel og uden at ødelægge den såkaldte komparative fordel, som ofte handler om miljø og natur.

Behov for ressourcer og viden

To temaer, som kan blive guldgruber, er anvendelse af biomasse til nye formål samt produktion og afsætning af regionale produkter baseret på oplevelses-samfundets økonomi. Men ikke uden en håndsrekning til en start. Der er brug for tilstrækkelige ressourcer og viden lokalt til, at folk kan tage hul på og løfte nye og økonomisk set mere forpligtende opgaver, end man ellers har gjort. Her kan en fremtidig landdistriktspolitik få en stor mission. Der er behov for ressourcer i form af investeringsmidler og sikring af en lang række lokale rammebetingelser for etablering og drift af en sådan erhvervsaktivitet. Der er behov for viden om mulighederne og om den omverden, som de nye aktiviteter skal indgå i. Og folks kompetencer skal være i orden. Fremme af nye erhverv og viden til folk i landdistrikterne er simpelthen en nødven-

dig brik. Som det er god latin andre steder skal det også i landdistrikterne handle om finde sine specialer og ud fra dem bygge nye kompetenceklynger.

Hovedet i busken eller på med vanten?

Chancen er ikke forpasset til at gøre landdistriktsudvikling til et vitalt anliggende, både for de lokale og for samfundet i sit hele. Der er stadig noget at bygge på og nogle til at gøre det. I mange år har vi heldigvis oplevet, at folk i landdistrikterne har været klar over, at de selv skulle gøre noget for lokalområdets udvikling. Politisk kom det ellers ikke i betragtning overhovedet, med mindre det var et spørgsmål om landbrugets udvikling og støtte, eller måske snarere afvikling. Eller hvad der måtte være i puljerne, som landsbygrupperne og ildsjælene kunne varme sig med. Lidt dårlig samvittighed har regeringen vist fået, da den opdagede, at ikke alle områder i landet tilsmiles af den generelle samfundsøkonomiske udvikling. Det har fået den til at igangsætte en særlig, men mindre, indsats for udvikling i visse, små, udpegede udkantsområder. Interessant nok bliver det ikke kaldt landdistrikts-

politik men regional politik - al den stund det måske lige nøjagtigt er den slags, som landdistriktspolitikken mangler, for at der kommer mere gang i hjulene.

Vi skal vænne os til, at en rigtig landdistriktspolitik handler om meget mere "end resterne fra de riges bord". Der skal skabes nye økonomiske aktiviteter og en udvikling, der ikke alene er en overlevelsedagsorden eller en fritidsdagsorden.

EU's politik, strukturreformen og landdistrikterne?

EU's politik for landbruget og landdistrikterne vil fremover udfordre de enkelte landes syn på landdistriktsudvikling. Der bliver langt større muligheder for, og penge til, at skabe udvikling i landdistrikterne med aktiviteter, som hidtil ikke har været mulige. Især hvis man forstår at kombinere hensyn til natur og miljø med lokaløkonomisk aktivitet. Måske er det lige nøjagtigt det, som kan blive landdistrikternes særlige styrkeområde, jf. ovenstående. Der er forlods sat flere midler af end tidligere set til landdistriktsudvikling,

og fra EU's side mener man sågar, at der som et led i tilrettelæggelsen af politikken skal inddrages LEADER-principper - altså, at decentrale fora skal have indflydelse.

I Danmark skal vi i løbet af 2005 finde ud af, hvad den del af landdistriktspolitikken, som der kan opnås støtte til via EU, skal handle om. Det bør få alle med interesse for landdistriktsudvikling til at komme op af hullerne, hvis vi vil sikre, at politikken bliver ligeså vidtrækkende, som den var tiltænkt. Ellers bliver det primært et anliggende for landbruget, hvis organisationer allerede står fuldt rustet til at sikre sig sin del af kagen. Fra et andet hold kommer så den omfattende strukturreform med et ganske anderledes forvaltningsapparat og ny rollefordeling. Det kan ikke undre nogen, at reformen ikke er begrundet med hensyn til bl.a. landdistrikternes udvikling. Til gengæld er det dybt kritisabelt, at der stort set ikke indgår nogen formuleringer om landdistriktspolitik eller- aktører i aftalegrundlaget. Det eneste som fremgår er, at de fem regioner skal udarbejde regionale udviklingsplaner, hvori bl.a. forhold vedrørende landdi-

strikterne og udkantsområderne skal tages op. Regionale vækstfora skal samtidig indstille til regionerne, hvorledes den regionale erhvervsudvikling bør være, og hvordan EU's midler til samme bør anvendes. Landdistrikterne er kun nævnt en passant, og der er ikke ét ord om den landdistriktspolitik, der kommer via EU's nye politik på området.

Mange er med rette meget optaget af at sikre lokal indflydelse fra landdistrikternes side i de store kommuner, for ellers er der måske slet ikke noget tilbage. Skal det blive til mere, skal skytset snarere rettes mod den opgave, som regionerne er tildelt. I den sammenhæng er det vigtigt at sikre, at landdistrikterne nævnes i mere end en bisætning i de kommende regionale udviklingsplaner. Og at vækstforaene ikke sætter kikkerten for det blinde øje, når erhvervsudvikling udenfor vækstcentrene kommer på tale. I 2005 må det handle om at opnå en større sammenhæng og mening med galskaben! LEADER rummer en del af svaret på, hvordan nogle af enderne kan bringes sammen. Der kan skabes en lokal og regional indflydelse via partnerskaber. De skal arbej-

de med visioner og virkeliggørelse af de store perspektiver i landdistrikternes udvikling, med nogle virkemidler der ligger ud over, hvad man ellers lokalt har mulighed for. De kan spille sammen med de regionale udviklingsråd og måske danne en paraply for de mange lokale landsbyråd eller lignende, der netop ikke selv kan løfte de tunge, økonomiske udviklingsopgaver.

Interessenterne i landdistrikternes udvikling må samle kræfterne om at få løftet landdistriktsspørgsmålet ind på den politiske scene.

Hvad gør vi selv i CFUL?

CFUL har bygget masser af viden op om landdistrikterne i Danmark og gjort meget for at formidle den videre til dem, der kan bruge den. Vores forsøgsperiode udløber med udgangen af 2005, så derfor skal der snarest tages stilling til vores fremtid. Vi er overbevist om, at der er et behov for en forstærket indsats, og måske endnu stærkere i medfør af Strukturreformen og landdistriktspolitikken.

Hvis landdistrikterne skal tilgodeses mere, end de ser ud til at blive lige nu, handler det fx om, at nogen med høj røst stiller spørgsmålet om erhvervsudvikling, og hvad der bør og kan gøres. Det handler om, at man i lokalsamfundene får adgang til viden, herunder viden om, hvad der bør og kan udvikles. Folk skal også selv blive bedre i stand til gøre noget. De, som skal rådgive i landdistriktsudvikling, skal tilsvarende lære en masse. Og ikke mindst bør de centrale beslutningstagere træffe deres beslutninger på en større baggrund af viden om landdistrikternes behov og muligheder. Alt det vil CFUL gerne bidrage med.

Det foregående bygger på nogle af de hidtidige aktiviteter, men vi har mange flere projekter og planer i gang. Blandt nye og planlagte aktiviteter alene i 2005 er:

- Udarbejdelse af en analysemetode, som lokale kan bruge til at identificere egne udviklingsmuligheder med
- Bidrag til udformningen af den kommende landdistriktspolitik, bl.a. med udgangspunkt i erfaringer fra LEADER

- Belysning af landdistrikternes muligheder og landdistriktspolitik i forbindelse med Strukturreformen
- Analyse af om telematik kan påvirke folks bosætning i udkantsområder
- Udviklingen af Det lokale universITet – landdistrikternes virtuelle læringsrum
- Uddannelsen Master i Landdistriktsudvikling og Landskabsforvaltning
- Kursus til kommende rådgivere i landdistriktsudvikling

Det, og meget mere, kan du også læse om på www.cful.dk eller www.leaderplus.dk.

Center for
Forskning og Udvikling
i Landdistrikter
Niels Bohrs vej 9
DK – 6700 Esbjerg

Tlf.: +45 65 50 41 46
E-mail: Info@cful.sdu.dk
www.cful.dk
www.leaderplus.dk

Redaktion: Hanne W. Tanvig

Journalistisk redigering:
Anita Lillevang
www.lillekom.dk

Lay-out og illustrationer:
gerhard hammel freelance ad & koncept
www.hammelfree.dk

Tryk: Rosendahls Bogtrykkeri

ISBN 87-91304-10-5

© Center for Forskning og
Udvikling i Landdistrikter

Januar 2005

Udgivet med støtte fra
Indenrigs- og Sundheds-
ministeriets informationsmidler

“At være eller ikke at være – landdistrikter i bevægelse” er et debatindlæg. Vi fra CFUL har masser af viden fra vore mange undersøgelser og aktiviteter rundt om. Vi har også mange nye spørgsmål. Samlet set finder vi, at landdistrikternes udvikling vil blive et større spørgsmål til os alle. Hvor står de? Hvad vil de kunne blive til? Hvem kan og skal gøre noget? Globaliseringen, Strukturreformen og EU's nye landbrugs- og landdistriktspolitik vil under alle omstændigheder kræve svar på spørgsmålene. Bogen henvender sig til alle med interesse for at deltage i debatten.

CENTER FOR
FORSKNING OG UDVIKLING
I LANDDISTRIKTER

Niels Bohrs Vej 9 • 6700 Esbjerg
www.cful.dk